

БІР ТІЛ – БІР МЕМЛЕКЕТ ҚАҒИДАСЫ АТА ЗАҢДА КӨРІНІС ТАБУЫ КЕРЕК

Соңғы аптада қоғамда Ата Заң жобасындағы орыс тіліне қатысты норманың өзгерісіне байланысты екіұдай пікірталас ширыға түсуде. Осындайда 2023 жылы "Abay.live" қоғамдық-саяси және мәдени тақырыптардағы сұхбат алаңының жүргізушісі Абай Сейфуллаға Парламент Мәжілісінің депутаты Ринат Зайтовтың берген төмендегі сұхбаты есіме түсіп отыр. Не айтылды, тыңдап көрелік.

–Алдағы 10-20 жылда қазақ тілі мемлекеттік тіл болып жалғыз өзі қалады дегенге сенбеймін. Сіз ше?

–Мен сенемін.

–Қанша жылда?

–3-ақ жылда. Бір заңды жұмыс істетіп жіберсек болды.

–Мен соны сіздер істете алмайды деп ойлаймын. Келіспейсіз бе?

–Келіспеймін сізбен. Біз оның жарты жолына келіп қалдық. Құдайға шүкір, Қазыбек ағамыз бастаған бір топ депутаттар. Бұрын Қазыбек ағамыз жалғыз еді. Қазір парламенттің жартысы. Сенесіз бе, сенбейсіз бе?

–2-3 жылда орыс тілі ресми тіл статусынан түсіп, іс-қағаздары тек қазақ тілінде жүреді деп отырсыз ғой.

–Істетуге болады соны.

Қарап отырсам, Ринаттың сол сұхбатты бергеннен бері арада үш жылға жуық уақыт өтіпті. "Үш-ақ жылда қазақ тілі мемлекеттік тіл болып жалғыз өзі қалады" дегені, бүгінгі халық талқысына ұсынылған жаңа Ата Заң жобасымен үйлеспей-ақ тұрғаны. 1995 жылы қабылданған Ата Заңның 7 бабының

2-тармағы айна-қатесіз жаңа жобада 9 баптың 2-тармағына Конституция комиссиясы соңғы аптада "тең" деген сөзін "қатар" деген сөзбен орнын ауыстырғаны болмаса, баяғы жартас-бір жартас қалпында қалып отыр. Екеуінің де мағынасы бірдей синоним сөздер. Ешқандай айырмашылық жоқ.

Марқұм Шерхан Мұртаза айтпақшы, «Жапалақты таспен ұрсаң да жапалақ өледі, тасқа жапалақты ұрсаң да жапалақ өледі». Орыс тілі қазақ тілінің қатарында тұрмаса адасып кете ме?!

Ата Заңдағы «мемлекеттік тіл – қазақ тілі» деген талап «мемлекетті басқару, заң шығару және іс-қағаздарын жүргізуде тек қазақ тілі қолданылуы керек» дегенді білдіреді. Демек, мемлекетті басқарып отырған Президент пен Үкімет, заң шығаратын Парламент және соттар қазақ тілінде іс жүргізуге міндетті болады. Биліктің тас кенеше жабысып, Ата Заңнан орыс тілінің мәртебесін алғысы келмеуінің басты себебі осында. Ал орыс тілін алып тастау – орыс тілді адамдардың құқығын шектемейді, ешкімге тиым салмайды

жай ғана мемлекеттік бюрократиялық аппаратты қазақ тілінде жұмыс істеуге міндеттейді. Билік осыдан қорқады.

Талап бойынша құқықтық тұрғыда қазақ тілі мен орыс тілі екеуі қатар қолданылады деген сөз тіркесі «қазақ тілі – мемлекеттік тіл» деген сөздің ешқандай құқықтық қуаты болмайтындығын басымнан сан мәрте өткердім. Біраз жыл Қонаев қалалық мәдениет, спорт және тіл бөлімінде құрылған

"Тіл сақшысы" жұмысшы тобына журналист ретінде мекемелер мен кәсіпорындарға, дәмханалар мен мейрамханаларға, дүкендерге тіл тазалығы жөніндегі көптеген рейдтерге қатыстым.

Сондағы ең алдымен үнемі алдымыздан шыққаны: "Орыс тілі қазақ тілімен тең қолданылады. Қайда барсаңдар онда барыңдар, сауалдарыңызға жауап беруге міндетті емеспіз" деген сөз болды. Айтыстық, тартыстық. Амал нешік, заң тармағы олар үшін тас қамалдай берік қорған болғандықтан не сөзімізді өткізе алмай, не айыппұл сала алмай, тек түсіндірме жұмыстарын жүргізумен шектеліп, қайтып жүрдік. Мемлекеттік тіл барлық жерде, балабақша мен мектепте, жоғары оқу орнында, әскер мен құқық саласында, сотта үстем болып, парламент пен үкіметтің тіліне айналмайынша, қазақ тіліне қажеттілік болмайынша өрісі кеңеймейтіндігіне көзім сонда жеткен болатын.

"Ұлтты ұлт етіп көрсететін тілі ғана. Бір ұлттың тілінде сол елдің тарихы, тағдыры, бүкіл болмыс-бітімі жатыр. Сол себепті ұлттарды ұйыстырушы бір ғана тіл – қазақ тілі болуы керек. Мен осы принципті ұстанамын", – дейді Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері Асылы Осман, ал ойшыл ақын Қадыр Мырза Әли: «Бір ауызға бір емес, бірнеше тіл сияды. Бірақ соған ана тілін сыйғыза алмасаң, қазақ болмай-ақ қой!» дегені сананы сілкіді. Сондықтан Ата Заңда БІР ТІЛ – БІР МЕМЛЕКЕТ қағидасы нақты көрініс табуы керек.

**Зарыққан ӘБІЛҚАСЫМҰЛЫ,
Балқаш ауданы мен Қонаев қаласының Құрметті азаматы**

«БАСТАУ» РЕСПУБЛИКАЛЫҚ МАТЕМАТИКАЛЫҚ ОЛИМПИАДАСЫНЫҢ ҚАЛАЛЫҚ КЕЗЕҢІ ӨТТІ

Аталған олимпиаданың мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының математика пәніне деген қызығушылығын арттыру, дарындылықты анықтау және қолдау, сондай-ақ бәсекеге қабілетті, білімді тұлға қалыптастыру. Зияткерлік сайыс оқушылардың логикалық ойлау қабілетін, математикалық сауаттылығын, алғырлығы мен жылдам шешім қабылдау дағдыларын дамытуға бағытталды.

Салтанатты ашылу рәсімінде облыстық әдістемелік орталығының әдіскері Гүлзада Жангазиева сөз сөйлеп, олимпиаданың мазмұны мен маңыздылығына тоқталды.

– Бүгін білімге құштар, талапты да талантты балаларды біріктірген «Бастау» олимпиадасында бас қосып отырмыз. Бұл – алғашқы жеңістерге бастайтын маңызды қадам. Әр тапсырмада білімдеріңізді, тапқырлықтарыңызды, батылдықтарыңызды көрсетіңіздер. Ең бастысы – өздеріңізге сеніп, білім алудан ләззат алыңыздар. Барлық қа-

Қонаев қаласындағы Д.Қонаев атындағы №1 орта мектеп базасында дарынды балаларды қолдауға бағытталған «Бастау» республикалық математикалық олимпиадасының қалалық кезеңі ұйымдастырылды.

тысушыға сәттілік тілеймін, – деді ол.

Олимпиада үш кезең бойынша өткізілді: «Әу, баста!», «Асық» және «Математикалық бәйге».

«Әу, баста!» кезеңінде командалар 15 минут ішінде бірлесе отырып 5 ма-

тематикалық есеп шығарды. Әр дұрыс жауап 10 ұпаймен бағаланды.

«Асық» кезеңінде оқушылардың логикалық ойлау қабілеті мен жылдамдығы сыналды. Әр командаға 5 логикалық тапсырма беріліп, әр тап-

сырманы орындауға 1 минут уақыт қарастырылды. Дұрыс жауапқа 10 ұпайдан берілді.

«Математикалық бәйге» кезеңінде әр қатысушы жеке білімін көрсетті. Оқушыларға 10 сұрақ қойылып, әр сұраққа жауап беру уақыты 30 секундты құрады. Әр дұрыс жауап 5 ұпаймен бағаланды.

Қорытынды нәтижеге сәйкес, қазақ сыныптары арасында I орынды Орта мектеп-гимназиясы иеленді. Орыс сыныптары бойынша I орынды №2 орта мектеп жеңіп алып, облыстық кезеңге жолдама алды.

Қалалық кезең жас зияткерлердің білім деңгейін айқындап, дарынды оқушыларды келесі кезеңге іріктеу міндетін жүзеге асырды.

Аян ҚОНАРОВ

